

indirekte får af Enok Mortensens udførlige skildring af den dansk-amerikanske kirke fra 1967. Derfor skal man nok være forsigtig med at tillægge den religiøse forskel i de to små settlements for stor betydning som årsag til de store forskelle i levestandard osv.

Jette Mackintosh holder sig da også til de forsigtige konklusioner. Hele undersøgelsen er holdt inden for de små geografiske og demografiske rammer uden mere alvorlige forsøg på sammenligninger med de tilsvarende svenske og norske undersøgelser. Men inden for sine begrænsninger er det en fin og meget velskrevet analyse, værdifuld som grundlag for videre undersøgelser i andre danske settlements, f.eks. Tyler i Minnesota og Dagmar i Montana. Sidstnævntes ældste historie er i øvrigt godt beskrevet i en artikel i sidste nummer af det udmærkede dansk-amerikanske tidsskrift »The Bridge«.

Hvad vi stadig trænger til, er en tilsvarende analyse af danske mindretal i større amerikanske byer. Der er her gjort tilløb med hensyn til Racine og Chicago, men en nærmere undersøgelse efter samme grundige metode som den, Jette Mackintosh har anvendt, ville være meget værdifuld.

Udvandrer- og som her indvandrerhistorie er også intense studier i begrebet dansk identitet. Ingen steder kommer nationalfølelsen ud for så ekstreme prøvelser som blandt danskere omplantet til de oversøiske lande. Man må undre sig højligt over, at man forrige år kunne udgive fire bind dansk identitetshistorie uden at nævne et ord om den intense følelse af dansk identitet, der levede som en stadig indre konflikt i 300.000 danske indvandrere og kom til udtryk i en righoldig trykt og utrykt litteratur, breve, romaner, noveller og digte.

Kristian Hvidt

Dydens løn. Soldenfeldts Stiftelse 1894-1994. Redigeret af Karen Glete, Karin Kryger og Orla Pedersen. Christian Ejlers' Forlag, 160 s.ill., Kbh. 1994.

Et lille tremandsudvalg fandt sammen omkring et jubilæumsskrift. Andre forfattere blev engageret i opgaven, og resultatet er blevet en yderst appetitlig og vidtfavnende publikation om en af hovedstadens utallige velgørende stiftelser. En stiftelse for dels »værdige og trængende aldrende Lærerinder, Husjomfruer, Syjomfruer og andre Fruentimmer i lignende Stillinger, som have Ophold her i Staden« og dels »værdige og trængende aldrende Tjenestepiger« sammesteds.

Ditlev Tamm lægger ud med et historisk rids over de forbavsende mange københavnske stiftelser i almindelighed. En yderst perspektivrig lille artikel, der kommer langt ud i hjørnerne i beskrivelsen af datidens private godgørenhed. Hans Kryger Larsen tager sig af brødrene Soldenfeldt, deres liv og virke, forudsætninger, familieforhold og formueforhold, boghandel og forlag. Eksempelvis fik firmaet Soldenfeldt eneret på Skudsmålsbogen ved dennes introduktion i 1833, en på lang sigt sikker, formuedannende salgsartikel.

Karin Kryger skriver om »paladset« ved søbredden, arkitekten H.B. Storcks italienske sværmeri materialiseret i den store markante bygning med facaden ud mod Sortedamssøen, hvor billedhuggeren Carl Aarsleffs florentinsk renaissance-inspirerede medailloner med dyderne mådehold, flid, tålmod, renhed, yd-

myghed, tro, håb, kærlighed, fred, årvågenhed, klogskab og sandhed er placeret. En grundig gennemgang af planlægning, tegningsforslag og endeligt resultat.

Orla Pedersen har givet en morsom, veloplagt omtale af den excentriske maler Frans Schwartz og hans jomfruer, de kloge og de dårlige, som den dag i dag hænger så monumentalt i Stiftelsens festsal. Det klassisk-akademiske maleri arbejder med faste teatraliske positurer og ansigtsudtryk, som skildrer forskellige følelsesudtryk, og artiklen argumenterer overbevisende for sådannes brug i jomfrubilledet.

Tinne Vammen tager stiftelsens første forstanderinde Louise Fenger under behandling. En livshistorisk skitse med ekskurs til familie, politiske personligheder, grundtvigianisme, Louise Fengers arbejde med forsvarssagen m.m. Og Kjeld Meyer følger efter med en nøjere beskrivelse af Soldenfeldts Stiftelses historie og økonomi op til i dag. Endelig slutter Karen Glente af med en skildring af beboerinderne gennem tiden.

Det er en spændende og utraditionel jubilæumsbog, hvor man gennem de mange indfaldsvinkler kommer vidt omkring emnet. Og det er meget stimulerende for læseren, at der ikke har siddet en hovedredaktør og strømlinet de respektive artikler. De fremtræder alle som stærkt personlige bidrag, sprogligt vidt forskellige. Man kan have sine favoritter. Orla Pedersens indledning »Hun døde af alderdomssvækkelse i 1920, 92 år gammel, frk. Oline Sofie Thuesen, og da havde hun boet på Soldenfeldts Stiftelse siden dens oprettelse«, falder nok bedst i denne anmelders smag.

Dorthe Falcon Møller

WILHELM KOOPS: Südtondern in der Zeit der Weimarer Republik (1918-1933).

Ein Landkreis zwischen Obrigkeitsstaat und Diktatur. Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins Band 101. Neumünster 1993. 427 s., ill.

Med stor grundighed skildrer og vurderer Wilhelm Koops i sin disputats (1990) fra Christian-Albrechts-Universität zu Kiel de politiske strømninger i en landkreds lige syd for den danske grænse – Kreis Südtondern. I indledningen kommer forfatteren ind på, at det har været problematisk at finde materiale omhandlende personer og organisationer på et så lokalt niveau, som her undersøges. På trods af dette virker det efter gennemlæsning af bogen, som om de fleste sten er blevet vendt. Forfatteren har brugt flere forskellige typer af kilder til fremstillingen, fra regionale og centrale arkiver over landsdelens mange aviser til en række interviews (»Informationsgespräche«).

Forfatteren nævner to hovedårsager til at have valgt at undersøge netop Südtondern. Udover at det er en af de få landkredse i Slesvig-Holsten, der ikke har været underlagt en større undersøgelse, fremhæves den specielle omstændighed, at kredsen ved rigsdagsvalget i november 1932 var et af de områder i Tyskland, der kunne fremvise den største tilslutning til DNSAP (68,2% af stemmerne). Forfatteren vil undersøge, hvorfor befolkningen i den lille landkreds allerede før 1933 så entydigt sluttede op bag Hitler, og dermed gav en så negativ dom over den demokratiske Weimar-forfatning (s. 13). For danske øjne har